

інтеграція [монографія] / За ред. В.О.Точиліна. – К., 2012. – 550 с.

6. Система регулювання внутрішньої торгівлі України: [монографія] / В.Анопій, М.Копич, О.Біла та ін. – К.: Академвидав, 2012. – 420 с.

7. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання : [монографія] / За ред. Л.Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2007. – 382 с.

8. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України /П.Саблук//Вісн. аграрної науки.–2006.–№5 с.21-27.

9. Ситник Н.С. Модернізація внутрішньої торгівлі України. [Монографія] –Львів: "Новий Світ" 2013.- 318 с.

10. Соціологічні дослідження на тему: "Соціально-економічне становище сучасного українського села". – X., 2013р. www.institute gorchenin.ua.

References

1. Анопій, В.В. (2007). Vnutrishnja torgivlja ta APK Ukrainy: efektyvnist vzajemodii [Domestic trade and agro-industrial complex of Ukraine: effectiveness of interaction]. Lviv commercial Academy, Lviv, 368 p. (in Ukr.).

2. Balaban, P.Y. (2014). Market transformation trade in the countryside. Ekonomichna strategiya i perspektivy rozvytku sfery torgivli ta poslug [Economic strategy and prospects of development of sphere of trade and services], vol.1, pp. 178-189, (in Ukr.).

3. Goloshubova, N.O. (2008). The retail network of Ukraine: state and development trends. Ekonomika Ukrainy [Economy of Ukraine], vol.9, pp. 75-81, (in Ukr.).

4. Kopych, I.M. & Nestulya O.O. (2014). Vnutrishnya torgivlya Ukrainy: problemy i perspektvy rozvytku

[monografiya] za red. V.Анопійа, P. Balabana.[Domestic trade of Ukraine: problems and prospects [monograph] ed. by V. Anopiy, & P. Balaban.]. Novy svit, Lviv, 564 p. (in Ukr.).

5. Tochilin, V.O (2012). Ry`nky` real`nogo sektoru ekonomiky Ukrainy v intyucionalnomu seredovyshhi SOT: kon`yunktura ta integraciya [monografiya] za red. V. Tochilina [The markets of the real sector of economy of Ukraine in the institutional environment in the WTO: situation and integration [monograph] ed. by V. A. Tochilin.]. Kyiv, 550 p. (in Ukr.).

6. Anopiy, V. & Kopych, M. & Bila, O. (2012). Systema regulyuvannya vnutrishn`oyi torgivli Ukrainy: [monografiya] .[The system of regulation of internal trade of Ukraine: [monograph]]. Akademvydav, Kyiv, 420 p. (in Ukr.).

7. Ligonenko, L. (2007). Spozhyvchy`j rynek Ukrainy: metodologiya doslidzhennya ta regulyuvannya : [monografiya] / Za red.L.Ligonenko [Consumer market of Ukraine: research methodology and regulation : [monograph] / ed. by L. Ligonenko]. Kyiv national University of trade and Economics, Kyiv, 382 p. (in Ukr.).

8. Sabluk, P.T. (2006). The development of rural areas is the key to the revival of Ukrainian agriculture. Visnyk agrarnoi nauky [Journal of agricultural science] , vol.5, pp. 21-23, (in Ukr.).

9. Sytyk, N.S. (2013). Modernizaciya vnutrishnoyi torgivli Ukrainy. [Monografiya][Modernization of internal trade of Ukraine. [Monograph]]. Novy svit, Lviv, 318 p., (in Ukr.)

10. The sociological research on the theme: "Socio-economic situation of modern Ukrainian village". – oktober, 2013. Available at: www.institute gorchenin.ua.

УДК 338.1: 338.43

В. В. Прядко

доктор економічних наук, професор,

ректор,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

Е. О. Юрій

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

М. М. Гуменюк

кандидат економічних наук,

асистент кафедри фінансів

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті розкрито організаційно-економічні передумови забезпечення розвитку сільських територій в контексті ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. Основними напрямками підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств визначено створення системи мотивації праці, поширення інтеграційних процесів в сфері сільськогосподарського виробництва, забезпечення виробництва високоякісної продукції, оптимізацію рівня державної підтримки.

Ключові слова: сільські території, ефективність, рентабельність сільськогосподарського виробництва, сільськогосподарські підприємства.

Pryadko V., Yurii E., Humeniuk M. THE ROLE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN RURAL DEVELOPMENT

The article is on organizational and economic conditions in reason to ensure the development of the rural areas in the context of effective functioning in agricultural enterprises. The main directions of improving the efficiency of agricultural enterprises is the creation of work motivation, distribution of integrational processes in the field of agricultural products, production of high-quality products, optimization of the state support level.

Keywords: rural areas, the effectiveness, profitability of agricultural production, agricultural enterprises.

Прагнення України до євроінтеграції потребує розробки заходів і механізмів сталого розвитку українського села та швидкого прийняття рішень у цій сфері. У результаті проведення аграрної реформи в нашій країні утворено нові форми сільськогосподарських підприємств. Їх створення стало складовою частиною інституціональних змін в аграрній економіці, які повинні забезпечити формування в сільському господарстві цивілізованих ринкових відносин, підвищення ефективності функціонування галузі та економіки загалом. Однак сучасні сільськогосподарські підприємства розвитком соціально-економічної сфери села практично не займаються в силу того, що не мають до неї безпосереднього відношення і тому економічно не зацікавлені у здійсненні такої діяльності. Діяльність господарств населення, в силу їх роздрібності та недостатньої забезпеченості ресурсами, в даному напрямі обмежується низькою їх ефективністю.

Оскільки сільськогосподарське виробництво й надалі залишається основною сферою діяльності на селі, закономірним є зростаючий інтерес учених-економістів до проблем ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті вирішення проблеми ефективного розвитку сільських територій. Значний внесок у даному напрямі зробили вітчизняні вчені: І.Ф. Баланюк, П.С. Березівський, В.С. Кравців, О.М. Могильний, О.М. Онищенко, В.П. Рябоконт, П.Т. Саблук, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин та низка інших. Водночас передумови забезпечення ефективного розвитку сільських територій з врахуванням регіональних особливостей потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження організаційно-економічних передумов забезпечення розвитку сільських територій в контексті ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та визначення напрямів вдосконалення.

За наявності чудових умов для сільськогосподарського виробництва і найвищого серед європейських країн показника землезабезпеченості (понад пів гектара орної землі в розрахунку на душу населення), Україна значно поступається розвинутих державам за показником забезпечення свого населення продовольчими товарами. Зростання цін виробників на зовнішньому і внутрішньому ринках продовольчої продукції сприяє розвитку аграрного сектору, але в той же час

перетворює його в лідера інфляційного процесу. В сучасних умовах господарювання необхідним є створення дієвих механізмів забезпечення сприятливих умов для комплексного розвитку сільських територій, високоефективного конкурентоспроможного як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку аграрного сектору, розв'язання соціальних проблем села, гарантування продовольчої безпеки країни. Вагома роль в забезпеченні стабілізації даних процесів належить сільськогосподарським підприємствам.

В Чернівецькій області до початку аграрної реформи господарства населення забезпечували виробництво валової продукції сільського господарства на 42% від загального результату всіх категорій господарств, а сільськогосподарські підприємства – на 58% (рис. 1).

Рис. 1. Структура виробництва валової продукції сільського господарства в Чернівецькій області

Джерело: узагальнено авторами на основі джерела [1]

Неоднакові темпи змін в обсягах виробництва продукції в господарствах населення і сільськогосподарських підприємствах призвели до зменшення питомої ваги других у структурі виробництва до 12,8% у 2005 році. Впродовж останніх п'яти років мало місце поступове збільшення частки сільськогосподарських підприємств у загальному обсязі валової продукції області: з 21,6% у 2010 році до 26,9% у 2014 році. Хоча обсяг виробництва валової продукції сільськогосподарськими підприємствами області поступово збільшуються, проте їх частка у виробництві все ще не досягає рівня дореформеного періоду.

Сьогодні у Чернівецькій області сільськогосподарські підприємства спеціалізуються на виробництві зерна, ріпаку, м'яса птиці, яєць, а господарства населення на виробництві картоплі, овочів, плодів, молока, таким чином доповнюючи одні одних.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

На основі аналізу виробництва продукції сільського господарства Чернівецької області можна зробити висновок, що в межах багатофункціонального розвитку сільських територій, поряд з диверсифікацією видів економічної діяльності, необхідним є також приділення особливої уваги стимулюванню, нарощуванню обсягів виробництва та підвищенню ефективності сільського господарства, без якого неможливим є забезпечення продовольчої безпеки країни. Більше того, сільськогосподарський потенціал України загалом, і області зокрема, здатний забезпечувати потреби не лише власного населення, але й формувати експорт агропромислової продукції, причому необхідним є зосередження не на сировинному експорті, що сьогодні має місце, наприклад, в частині реалізації ріпаку, а реалізації на зовнішніх ринках готової продовольчої продукції.

Так, наприклад, сильна конкуренція на внутрішньому і на зовнішньому ринках, а також втрата цінової переваги змушують польських виробників вживати заходів, які повинні стимулювати досягнення рівноваги попиту та пропозиції, і разом з тим не суперечити законодавству ЄС. Одним із таких заходів є зокрема, популяризація агропродовольчих продуктів. Вона виконує три функції: інформаційну – знайомить з даним продуктом, його якостями, способом використання; стимулюючу – спонукає до придбання даного продукту;

конкурентну – виступає неціновим інструментом ринкової конкуренції [6, с. 160].

В рамках євроінтеграції сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств

розпочали роботу з впровадження інтегрованої системи управління якістю. Проте, даний процес наштовхується на ряд перешкод, зокрема: відсутність на підприємствах спеціалізованих служб з управління якістю; невідповідність національних стандартів якості сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам; недостатність необхідних обсягів фінансування цих робіт; відсутність мережі недержавних лабораторій з контролю якості та безпеки сільськогосподарської продукції; неефективність правового забезпечення державного контролю за дотриманням встановлених показників якості сільськогосподарської продукції. Усунення даних недоліків сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств, збільшенню виручки від реалізації, а відповідно і отриманню більших прибутків. Це є передумовою матеріального заохочення населення в сільській місцевості до праці. Тому сьогодні основне завдання полягає в створенні такого внутрішньогосподарського економічного

механізму, головним в якому є мотивація праці усіх працівників підприємства. Такий механізм повинен зробити економічні інтереси працівників визначальним фактором зростання ефективності виробництва й сприяти розвитку внутрішньогосподарських товарних відносин.

Вартим уваги є також рівень економічної ефективності сільськогосподарських підприємств Чернівецької області, що довгий час характеризувався збитковістю, і лише протягом декількох останніх років вийшов на достатньо прибутковий рівень (рис. 2).

Виходячи із реальної ситуації та можливих перспектив розвитку можна дійти висновку, що найближче майбутнє сільськогосподарського виробництва – за крупними сільськогосподарськими підприємствами, які можуть забезпечити виробництво високоякісної продукції – сировини для переробної промисловості, зокрема харчової, що в умовах підготовки України до вступу у Євросоюз має винятково важливе значення [7, с. 114]. Відповідно, і майбутній розвиток села та сільських територій безпосередньо залежатиме від даних сільськогосподарських підприємств оскільки сільське господарство є основним видом економічної активності на селі та основою розвитку економіки України.

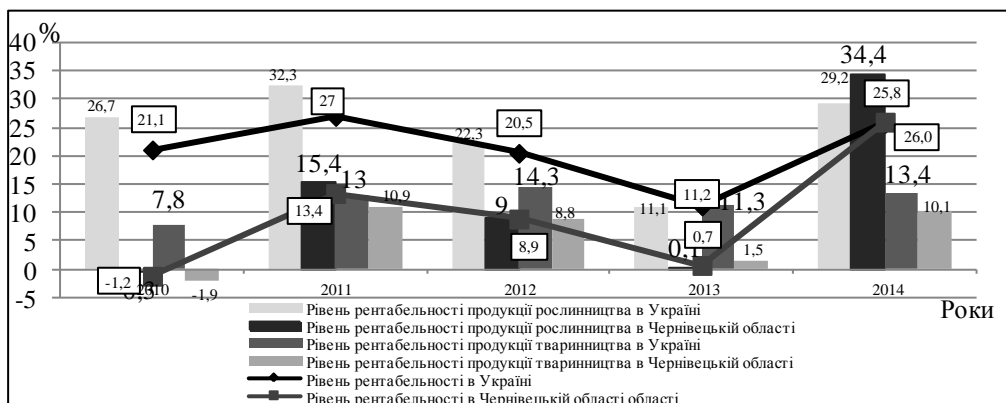

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності в сільськогосподарських підприємствах Чернівецької області та України

Результати дослідження показали, що сільськогосподарські підприємства, які є учасниками різного виду інтеграційних об'єднань досягають більш високих результатів. Через це доцільним є поширення різних великотоварних господарських структур з урахуванням їх можливостей щодо раціонального використання земель та інших засобів виробництва, галузевих та регіональних особливостей ведення сільського господарства.

На нашу думку, сільськогосподарським підприємствам необхідно постійно враховувати переваги і недоліки, які вони отримують в результаті використання форм вертикальної, чи горизонтальної інтеграції. Вертикальна інтеграція бізнесу гарантує стабільно високі стандарти якості, а також мінімізацію витрат завдяки великим масштабам виробництва, що особливо важливо в умовах

української економіки. Звичайно інтеграція на основі агрохолдингу несе більше переваг для сільськогосподарських підприємств, проте при цьому проблематичним стає практичне забезпечення децентралізації функцій управління, вони втрачають самостійність у прийнятті рішень, існує ризик скорочення персоналу та недоотримання доходів. Крім того функціонування агрохолдингів несе значне негативне навантаження й на загальнодержавному рівні, зокрема: монополізація ринку сільськогосподарської продукції; витіснення з агробізнесу традиційних форм ведення сільськогосподарського виробництва та погіршення стану сільськогосподарських угідь; недоотримання податкових та інших платежів до місцевих бюджетів та інше. В зв'язку із цим, доцільним є об'єднання сільськогосподарських підприємств на районному чи обласному рівнях як на основі холдингових формувань, так і на корпоративних засадах, так як дана форма об'єднання сільськогосподарських підприємств, найбільш повно відповідає інтересам сільськогосподарських виробників.

Варто відмітити, що сільськогосподарські товаровиробники відчувають нестачу фінансових ресурсів для поточної і, особливо, інвестиційної діяльності (в тому числі у галузі соціального облаштування села). Інвестори, що останніми роками прийшли в АПК з інших галузей економіки, створюють інтегровані агропромислові компанії з участю підприємств сільського господарства, практично не вкладаючи коштів у комплексний розвиток сільських територій, орієнтуються лише на здобуття максимальної економічної вигоди. Тому за допомогою сучасного механізму розвитку сільських територій критерій вигоди суб'єктів господарювання на селі має узгоджуватися з принципом партнерства, паритетності й справедливості, а мірилом ефективності цього розвитку мають бути: продуктивна зайнятість, підвищення рівня кваліфікації працівників, створення системи мотивації їхньої праці й особистої зацікавленості у розвитку підприємства.

Відповідно до Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, яка повинна забезпечити підвищення конкурентоздатності сільського господарства і сприяти розвитку сільських територій на сталій основі, відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів, основні проекти спрямовані на формування та розвиток ринку аграрного страхування, стимулювання поширення аграрних розписок, підтримку створення державної системи моніторингу та розробка ІТ-рішень для аграріїв [3].

Сільське господарство в Європі – це соціальний проект зайнятості населення. Тому дотації сільському господарству й сягають рівня 80%. Урядам країн Європи набагато дешевше платити, щоб люди залишалися на сільській місцевості, ніж щоб вони урбанізувалися. Система механізмів державної підтримки аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва скільки рішенням соціальних завдань – підтримка рівня доходів фермерів, розвиток сільської

інфраструктури, здійснення природоохоронних заходів.

В Україні ж є унікальний шанс зробити соціально-економічний проект, адже сам потенціал землі в цьому допомагає. У сільськогосподарських підприємствах дотації мають бути направлені на стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського виробництва, підтримку заходів інтенсифікації виробництва.

Розвиток сільськогосподарського виробництва пов'язаний з вирішенням складних економічних та соціальних проблем села, які тісно взаємопов'язані та взаємозалежні. Вирішення цих питань лежить і в площині внесення змін до Податкового кодексу України, зокрема в частині, що стосується місця зарахування податків – не за вибором платника чи за місцем реєстрації, а виключно тільки за місцем фактичної підприємницької діяльності. Це в свою чергу дасть можливість збільшити реальні надходження до місцевих бюджетів (в першу чергу сільських та селищних, чи їх об'єднань), які сприятимуть активізації соціально-економічного розвитку сільських територій. Не зважаючи на складність соціально-економічної ситуації, яка сьогодні стримує розвиток сільських територій, у високих обсягах зберігається виробництво продукції сільського господарства, повною мірою підтримується їхній відроджувальний потенціал, вживаються заходи для збереження духовної складової села. У зв'язку з цим організація відродження сільських територій має послідовно орієнтуватися на цілеспрямоване подолання усіх обставин, які негативно впливають на їх розвиток. Організація виробництва сільськогосподарської продукції на основі приватної власності, використання нових технологічних рішень, кваліфікованих працівників, самозабезпечення енергетичними ресурсами за умови ефективного функціонування аграрного ринку, стандартизації та сертифікації продукції, оптимального податкового навантаження та дотацій, доступності страхових послуг, враховуючи інформаційне, нормативне та правове забезпечення, сприятиме досягненню сільськогосподарськими підприємствами високого рівня ефективності та забезпечить розвиток сільських територій.

Список використаних джерел

1. Валова продукція сільського господарства України за 2014 рік : [Статистичний бюлетень]. – Державна служба статистики України. – К., 2015. – 27 с.
2. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь (за заг. Ред. Акад. НААН П.Т. Саблука). – К.: ННЦ «ІАЕ» УАН, 2011.– 342 с.
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
4. Баланюк І. Ф. Галузева структура виробництва в сільськогосподарських підприємствах: монографія / І. Ф. Баланюк, О. І. Жук. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 184 с.
5. Кравців В. С. Концептуальні засади розробки та реалізації державної програми сталого розвитку

Українських Карпат / В. С. Кравців, П. В. Жук // *Економіка України*. – 2013. – №1 (614). – С. 4–11.

6. Терещук М. Я. Роль популяризації агропродовольствених продуктів в підвищенні конкурентоспособності польських виробників / М. Я. Терещук // *Економіка АПК*. – 2010. – №7. – С. 159–163.

7. Черевко І.В. Сільськогосподарські підприємства у розвитку сільських територій / І.В. Черевко // *Зб. Міжнар. наук.-пр. Ін-конф. “Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств”*. – Львів: Ліга-Прес. – 2014. – С. 114–116.

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2015) “Valova produktsiia sil's'koho hospodarstva Ukrainy za 2014 rik” [Statystychnyj biuletyn’], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine, p. 27.

2. Sabluk P.T. (2011) “Orhanizatsiino-ekonomichna modernizatsiia ahrarnoi sfery: naukova dopovid”. Institute of Agricultural Economics, Kyiv, Ukraine, p. 342.

Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy (2015) “Yedyna kompleksna stratehiia rozvytku sil's'koho

hospodarstva ta sil's'kykh terytorij na 2015-2020 roky”, available at: <http://minagro.gov.ua/node/16025>

3. 4. Balaniuk I. F. (2011) “Haluzeva struktura vyrobnytstva v sil's'kohospodars'kykh pidpriemstvakh: monohrafiia”, Vydavnytstvo Prykarpats'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylia Stefanyka, Ivano-Frankivs'k, Ukraine, p. 184.

4. Kravtsiv V. S. (2013) “Kontseptual'ni zasady rozrobky ta realizatsii derzhavnoi prohramy staloho rozvytku Ukrain's'kykh Karpat”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 4–11.

5. Tereschuk M. Ya. (2010) “Rol' populiaryzatsyy ahroprodovol'stvennykh produktov v povyshenyy konkurentosposobnosti pol's'kykh proyzvotelyj”, *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 159–163.

6. Cherevko I.V. “Sil's'kohospodars'ki pidpriemstva u rozvytku sil's'kykh terytorij” *Zb. Mizhnar. nauk.-pr. In-konf. “Efektyvnist funktsionuvannia sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv”*, *Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya, L'viv's'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet, L'viv, Ukraine*, pp. 114–116.

УДК [332.122:338.43]:005.003.12:332.64

І. Р. Залуцький

Кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу територіальних громад і транскордонного співробітництва,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
Імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

О. І. Кулаковська

викладач кафедри філології,
ВНЗ «Східноєвропейський слов'янський університет», м. Ужгород

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обґрунтовано підходи еколого-економічного оцінювання використання сільськогосподарських земель в якості виробничого потенціалу відповідної сільської території. Визначено результати перевищення нормативних параметрів частки посіву ріпаку сільськогосподарськими підприємствами Львівщини. Виявлено ризики відображення даними офіційної статистики підсумків екологовиснажливого сільськогосподарського виробництва в якості результатів економічно ефективної діяльності та деструктивного підвищення рейтингової оцінки адміністративно-територіальних одиниць. Запропоновано введення та окреслено напрями використання статистичного обліку об'ємів продукції сільського господарства, які є наслідком порушення (перевищення) екологічних, санітарно-гігієнічних стандартів, нормативів і вимог в сфері сільськогосподарської діяльності. Викладено результати порівняльної оцінки фактичного та екологічно допустимого варіантів реалізації виробничого потенціалу сільськогосподарських угідь за адміністративними районами Львівської області станом на 1 січня 2014 року.

Ключові слова: сільська територія, сільськогосподарська діяльність, використання виробничого потенціалу, еколого-економічне оцінювання.

Zalutskyy I., Kulakovska O. ECONOMIC AND ECOLOGICAL EVALUATION ASPECTS OF USE LEVEL OF RURAL AREAS PRODUCTION POTENTIAL IN THE AGRICULTURAL SPHERE

The article deals with the approaches to economic and ecological evaluation of rural areas use as production potential of appropriate rural area. Here is determined the results of target exceedance for the share of rape seeding by Lviv Region agricultural enterprises. The study reveals the risks of official statistics data mapping totals of eco-exhausting agricultural production as the results of effective economic activity and destructive increasing of ranking score for administrative territories. The article appears to imply and define the ways of statistical recording for total of output in agricultural sector as the consequence of violation (exceedance) of ecological and sanitation standards as well as requirements in the